

Biblioteci neconvenționale din România

Liana Elena Florea¹, Robert Coravu²

¹ Studentă, Facultatea de Litere, Universitatea din București, e-mail florealiana@rocketmail.com

² Lector, Facultatea de Litere, Universitatea din București, e-mail robert.coravu@litere.unibuc.ro

Biblioteci neconvenționale din România

RO

Bibliotecile neconvenționale au apărut ca urmare a inițiativelor unor persoane fizice, ONG-uri sau altor tipuri de organizații cu scopul de a facilita accesul la lectură într-un context diferit de cel tradițional, instituțional. De cele mai multe ori, este vorba de biblioteci cu acces public constituite din colecții de cărți tipărite, destinate împrumutului, puse la dispoziție în spații neconvenționale (în cafenele, mall-uri, hoteluri, în aer liber etc.) sau în mod itinerant. Funcția lor principală nu este aceea de a-și conserva colecțiile, ci de a le face mai accesibile și mai atractive pentru utilizatori. Bibliotecile neconvenționale pot constitui o alternativă pentru colecțiile și serviciile bibliotecilor convenționale dar și o soluție singulară, atunci când se adresează unor categorii de utilizatori defavorizați din punct de vedere al accesului la biblioteci convenționale.

Autorii propun o împărțire a bibliotecilor neconvenționale în trei categorii - biblioteci organizate în spații neconvenționale, biblioteci mobile și minibiblioteci - și prezintă exemple de biblioteci neconvenționale din România.

Cuvinte-cheie: servicii de bibliotecă; biblioteci neconvenționale; biblioteci alternative; biblioteci insolite; biblioteci stradale; biblioteci mobile; minibiblioteci; România

Unconventional libraries in Romania

EN

The unconventional libraries have emerged as a result of initiatives by individuals, NGOs or other types of organizations in order to facilitate access to reading in a different context from the traditional, institutional one. In most cases, these are public access libraries consisting of collections of print books for borrowing available in unconventional spaces (cafes, malls, hotels, outdoors, etc.) or as itinerant collections. Their main function is not to preserve their collections, but to make them more accessible and more attractive to users. Unconventional libraries can be an alternative to the collections and services of conventional libraries but also a unique solution, when serving certain disadvantaged users in terms of access to conventional libraries. The authors propose a division of unconventional libraries into three categories - libraries organized in unconventional spaces, mobile libraries and micro libraries - and present examples of unconventional libraries in Romania.

Keywords: library services; unconventional libraries; alternative libraries; improbable libraries; street libraries; mobile libraries; micro libraries; Romania

Bibliothèques non conventionnelles en Roumanie

FR

Les bibliothèques non conventionnelles ont émergé à la suite d'initiatives d'individus, des ONG ou d'autres types d'organisations afin de faciliter l'accès à la lecture dans un contexte différent du contexte institutionnel traditionnel. Dans la plupart des cas, il s'agit de bibliothèques d'accès public constituées de collections de livres imprimés à emprunter disponibles dans des espaces non conventionnels (cafés, centres commerciaux, hôtels, extérieurs etc.) ou sous forme de collections itinérantes. Leur fonction principale n'est pas de préserver les collections, mais de les rendre plus accessibles et plus attractives pour les usagers. Les bibliothèques non conventionnelles peuvent être une alternative aux collections et services des bibliothèques conventionnelles mais aussi une solution unique, au service de certains usagers défavorisés en termes d'accès aux bibliothèques conventionnelles.

Les auteurs proposent une division des bibliothèques non conventionnelles en trois catégories - bibliothèques organisées dans des espaces non conventionnels, bibliothèques itinérantes et micro-bibliothèques - et présentent des exemples de bibliothèques non conventionnelles en Roumanie.

Mots-clés: services de bibliothèque; bibliothèques non conventionnelles; bibliothèques alternatives; bibliothèques insolites; bibliothèques de rue; bibliothèques itinérantes; microbibliothèques; Roumanie

Studii de Biblioteconomie și Știința Informării / Library and Information Science Research (LISR)

<https://lizr.unibuc.ro>

ISSN 2392-8107, ISSN-L 1453-5386

Nr. 22-23 (2018/2019) pp. 41-49

1. Ce sunt bibliotecile neconvenționale*

În înțelesul tradițional, biblioteca este o instituție sau un compartiment al unei instituții care pune la dispoziție colecții de documente în spații dedicate din clădirea/clădirile administrate sau aflate în folosința acesteia sau, mai rar, în mod itinerant, prin intermediul unor mijloace de transport (ex. bibliobuze). Structura și conținutul colecțiilor de documente și serviciile furnizate de o bibliotecă variază în funcție de tipologia utilizatorilor pe care îi servește; avem, astfel, biblioteci naționale, publice, universitare, școlare sau specializate.

În afara acestui cadru de referință instituțional, pe care îl vom denumi *convențional*, în ultimele decenii, ca urmare a unor inițiative datorate unor persoane fizice, unor ONG-uri sau altor tipuri de organizații, s-au constituit diverse *biblioteci cu acces public* (1) cu caracteristici aparte. Este vorba de colecții de documente alcătuite în special din cărți pe suport tradițional (tipărite), variind de la câteva zeci până la zeci de mii de unități bibliografice, care sunt puse la dispoziție în spații neconvenționale (în cafenele, mall-uri, hoteluri, în aer liber etc.) sau în mod itinerant și sunt accesibile gratuit tuturor celor care pot și vor să le folosească, deseori fără a condiționa accesul prin posesia unui permis de cititor. Sunt colecții destinate de regulă împrumutului, cu sau fără termene limită de restituire a documentelor sau chiar fără obligația de a le returna. Ele pot fi întâlnite sub denumiri precum „biblioteci stradale” (*street libraries*), „biblioteci alternative” (*alternative libraries*), „biblioteci care nu sunt biblioteci” (*libraries which are not libraries*), „biblioteci insolite” (*improbable libraries*) sau „săli de lectură alternative” (*alternative reading rooms*). În lucrarea de față le vom reuni sub sintagma *biblioteci neconvenționale*.

Radford et al. (2) folosesc sintagma „biblioteci alternative” pentru bibliotecile care recuperează și reutilizează documente eliminate din colecțiile altor structuri infodocumentare în urma procesului de deselecție. Aceste structuri prezentate drept biblioteci cu o misiune operațională neconvențională îndeplinesc una sau mai multe dintre următoarele funcții:

- furnizează un spațiu pentru resemantizarea, reutilizarea sau conferirea unui scop diferit cărților și altor media;
- sunt disponibile în spații alternative, diferite de cele pe care le folosesc în mod obișnuit bibliotecile;
- furnizează servicii care nu fac parte din oferta tradițională a bibliotecilor.

Alți autori (3) folosesc denumiri precum „biblioteci alternative”, „săli de lectură alternative” sau „infoshopuri” în relație cu inițiativele de furnizare a unor colecții de documente care se regăsesc mai rar în bibliotecile convenționale (de exemplu, documente cu tematică de interes pentru minoritățile sexuale, documente despre cultura punk, despre activismul de toate tipurile etc.).

În accepțiunile de mai sus, atributul *alternativ* este folosit restrictiv, fiind asociat doar anumitor categorii de documente (cărți deselectate, documente din zona culturii alternative etc.). Din acest motiv, am considerat că el nu reflectă varietatea tipologică a colecțiilor de documente cu acces public constituite și administrate de alte entități decât bibliotecile convenționale și a modalităților în care sunt puse la dispoziția cititorilor.

Bibliotecile neconvenționale au ca scop principal să stimuleze lectura, făcând cărțile mai accesibile și mai atractive, inclusiv prin proiectarea inovativă a spațiilor pe care le folosesc și printr-o abordare mai deschisă și mai relaxată a relației cu utilizatorii. Dincolo de colecțiile de documente pe care le furnizează, unele dintre ele funcționează drept centre comunitare: asistă utilizatorii să depășească bariere economice, sociale sau geografice (4) și organizează evenimente culturale sau cursuri. Bibliotecile neconvenționale constituie o alternativă pentru colecțiile și serviciile bibliotecilor convenționale sau, mai mult decât atât, reprezintă unica posibilitate de acces la carte pentru diverse categorii de utilizatori defavorizați (ex. persoane care locuiesc în zone izolate, greu accesibile, refugiați).

În urma analizei a numeroase exemple de biblioteci neconvenționale, considerăm că ele pot fi clasificate în trei categorii principale: *biblioteci organizate în spații neconvenționale*, *biblioteci mobile* și *minibiblioteci*.

Un exemplu reprezentativ de **bibliotecă organizată într-un spațiu neconvențional** este The Garden Library, o bibliotecă de împrumut din Tel Aviv dedicată unei comunități multiculturală alcătuită din refugiați și lucrători migranți. Înființată în anul 2009, în urma unei inițiative private și cu sprijinul autorităților locale, biblioteca deține în prezent o colecție de aproximativ 3500 de

documente în 16 limbi (5). Atât arhitectura bibliotecii, realizată ca o structură temporară care combină rafturile de carte cu un spațiu pentru lectură și socializare, cât și sistemul inedit de clasificare și organizare a colecției în funcție de reacțiile emoționale față de cărțile citite reproduc simbolic principala problemă cu care se confruntă utilizatorii ei în viața de zi cu zi: lipsa stabilității (6). Pe lângă împrumutul de carte, The Garden Library furnizează programe artistice și educaționale care urmăresc să sporească șansele membrilor comunității de a-și apăra drepturile și de a se integra pe piața muncii și în societatea israeliană (7).

O altă bibliotecă organizată într-un spațiu neconvențional este cea înființată de către gunoierii din Ankara. Lucrătorii de la salubritate au adunat de-a lungul timpului, în clădirea unei foste fabrici, publicațiile pe care le-au găsit printre deșeurile menajere; ulterior, acestora li s-au adăugat cărți donate de locuitorii orașului. Destinată inițial uzului intern, colecția care conținea la jumătatea anului 2019 peste 25.000 de lucrări a devenit între timp accesibilă publicului. Cititorii pot împrumuta cărți, pot citi într-un spațiu special amenajat sau pot juca șah în interiorul bibliotecii. Mai mult decât atât, lucrătorii de la salubritate au transformat una dintre mașinile lor într-un bibliobuz cu care transportă cărți la școli sau la alte biblioteci (8).

Pe plaja din Albena (Bulgaria), după prima bibliotecă în aer liber, inaugurată în anul 2013, au mai fost deschise alte două, colecțiile puse la dispoziția turiștilor însumând 6.000 de cărți în 15 limbi. Împrumutul este liber, neintermediat de un bibliotecar. De asemenea, cititorii și își pot lăsa pe rafturi, dacă doresc, propriile cărți pe care le-au citit. Biblioteci similare funcționează și pe alte plaje, în țări precum Maroc, Israel, Australia sau China (9) dar și, după cum vom vedea, în România.

Bibliotecile mobile sunt colecții itinerante de documente. Prin intermediul lor, se furnizează un serviciu flexibil, delocalizat, care urmărește să optimizeze și să facă mai echitabil accesul la lectură și la alte servicii de bibliotecă (10). Bibliotecile mobile folosesc o diversitate de mijloace de transport ca să ajungă la utilizatorii care nu pot beneficia sau au un acces dificil la serviciile unei biblioteci convenționale. Dacă pentru bibliotecile convenționale reprezintă o modalitate cunoscută prin care își extind aria geografică de furnizare a serviciilor, în cadru neconvențional bibliotecile mobile sunt prezente într-o multitudine de modalități, unele deosebit de originale. Putem menționa aici, între altele:

- biblioteca mobilă *Biblioburro* (11), colecție de publicații transportată în zone defavorizate ale țării de către învățătorul columbian Luis Soriano, cu ajutorul a doi măgari;
- *The Camel Bookmobile* (12), care folosește cămile pentru a transporta cărți în comunitățile kenyene de seminomazi care trăiesc în condiții climatice și economice extreme;
- *Perahu Pustaka* (13) -- „barca cu cărți” a jurnalistului Muhammad Ridwan Alimuddin dedicată copiilor din comunitățile izolate din satele pescărești și micile insule indoneziene;
- „flota” organizației non-profit *Shidulai Swanirvar Sangstha* (14) alcătuită din peste 50 de bărci care îndeplinesc funcția de școli, clinici, centre de instruire dar și de biblioteci pentru populația din Bangladesh aflată în zone predispuse la inundații;
- *The Malaika Mobile Library* (15), colecția de cărți pe care învățătoarea și scriitoarea ugandeză Rosey Sembataya le livrează cu ajutorul unei motociclete;
- *The Reading Container - BiebBus* (16), o bibliotecă mobilă care deservește regiunea Zaan din zona metropolitană Amsterdam, alcătuită din sate mai mici unde nu există biblioteci.

Minibibliotecile sunt biblioteci neconvenționale alcătuite dintr-un număr mic de cărți. Aceste colecții nu sunt puse la dispoziție într-o clădire, ci în spații aflate în aer liber. Astfel, cărțile pot fi amplasate cu ușurință oriunde și pot fi accesate oricând, de orice potențial cititor aflat în proximitate, fără a fi nevoie de un permis de bibliotecă.

O inițiativă de succes, care a dus în ultimul deceniu la apariția unui număr impresionant de minibiblioteci în întreaga lume este proiectul *Little Free Library*. În anul 2009, ca un gest simbolic în memoria mamei sale, o cititoare pasionată, americanul Todd Bol instala în fața locuinței o căsuță de lemn plină cu cărți, însoțită de mesajul *take a book, share a book* („ia o carte, oferă o carte”) (17). În urma reacției pozitive a comunității locale, Bol a creat în 2012 fundația Little Free Library. Prin intermediul fundației, modelul minibibliotecilor din care poți împrumuta gratuit o carte lăsând alta la schimb s-a extins în SUA și dincolo de granițele lor: la data scrierii acestor

rânduri, erau înregistrate peste 90.000 de asemenea proiecte din 91 de țări (18).

În Anglia, aproximativ jumătate dintre renumitele cabine telefonice de culoare roșie, împinse de telefonia mobilă la statutul de simple obiecte de decor urban, au fost transformate în minibiblioteci în urma proiectului *Adopt a Kiosk*, prin care s-a încurajat reutilizarea lor ca spații utile comunității (19). Alte minibiblioteci sunt găzduite de... copaci: este cazul „pădurii de cărți” (*Bucherwald*) din Berlin, un ansamblu de cinci trunchiuri de copac în care sunt puse la dispoziție cărți care pot fi împrumutate (20) și al multor inițiative similare din diferite colțuri ale lumii. Minibiblioteci pot fi întâlnite și sub forma unor dispozitive cu design modern, precum cel conceput de arhitecții greci Eleftherios Ambatzis și Irini-Aimila Ioannidou: *The swapping bookshelf* (21) („raftul cu cărți schimbătoare”) este un chioșc paralelipipedic de unde cărțile pot fi luate de doritori sau unde pot fi lăsate alte cărți, în funcție de opțiunea fiecăruia, fără vreo obligație. Aceste minibiblioteci amplasate în Grecia și insula Creta pot fi utilizate gratuit de oricine, nonstop, datorită dotării lor cu panouri solare care asigură iluminarea pe timpul nopții.

Minibibliotecile au ca scop să încurajeze circulația cărților și a cunoștințelor, dar și să stimuleze interacțiunea membrilor comunității în care sunt prezente. Numeroase minibiblioteci sunt integrate în mișcarea *bookcrossing* (22) care încurajează schimbul de cărți și înregistrarea circulației acestora într-o platformă dedicată, pentru a le putea urmări călătoria prin lume. Uneori, dincolo de aspectul funcțional, „învelișul” minibibliotecilor mărturisește și o intenție de integrare în spațiul public a unui obiect cu valoare artistică.

2. Bibliotecile neconvenționale: experiențe românești

În ultimele două decenii, inițiativele de a pune la dispoziție colecții de publicații în modalități și în spații neconvenționale au devenit prezente și în România. Din păcate, literatura noastră de specialitate nu s-a aplecat până acum asupra acestui subiect. Din acest motiv, sursele de informare la care am putut apela pentru a schița un tablou al inițiativelor românești în domeniu sunt site-urile web sau paginile de Facebook dedicate proiectelor respective, precum și articolele dedicate subiectului în mass-media; din păcate, cele din urmă denotă, deseori, superficialitate și/sau senzaționalism.

2.1 Biblioteci organizate în spații neconvenționale

Biblioteci în aer liber. Poate cel mai original proiect de bibliotecă neconvențională din România, care datorită ineditului lui a beneficiat și de o atenție destul de însemnată din partea mass media, este *Plaja de Carte*. Biblioteca de împrumut înființată în 2012, la inițiativa arhitectei Ruxandra Runtag, pe plaja de la Vama Veche - așadar, cu un an înainte de biblioteca de pe litoralul bulgăresc, de la Albena - numără în prezent 3.000 de volume din cele mai diverse domenii, de la beletristică și biografii la psihologie și istorie, de la ghiduri practice la literatură pentru copii și beneficiază de susținerea unor edituri importante precum Litera, Nemira, Curtea Veche, RAO, Humanitas, All, Polirom, Herg Benet ș.a. (23). *Plaja de Carte* a reușit să facă din lectură o opțiune viabilă de petrecere a zilelor de vacanță pentru turiștii din această zonă boemă a litoralului Mării Negre.

La *Plaja de Carte*, cărțile pot fi consultate în spațiul bibliotecii sau pot fi împrumutate pe o perioadă de trei zile, cu posibilitate de prelungire. Colecțiile sunt disponibile cu acces liber la raft, fiind organizate pe edituri și în funcție de subiect. Cele mai solicitate sunt romanele de dragoste, cărțile de dezvoltare personală și cele de poezie contemporană. Împrumutul nu se realizează pe baza unui permis de bibliotecă ci în urma completării unui tabel în care sunt menționate câteva date de contact ale cititorului. Cu toate că media împrumuturilor în timpul verii este de aproximativ 2.000 de exemplare - în condițiile în care împrumutul cărților pentru copii nu se înregistrează în evidența bibliotecii - procentul volumelor nereturnate nu depășește 10%.

Pe lângă cărți, biblioteca are în colecții diverse jocuri de societate. De asemenea, pentru a atrage potențialii utilizatori, biblioteca organizează evenimente precum lansări de carte, proiecții de film, concerte sau seri de jocuri.

Plaja de Carte este deschisă în sezonul estival, de la jumătatea lunii iunie până la sfârșitul lunii august, timp de șase zile pe săptămână, între orele 10:00-19:00. În extrasezon, colecțiile sunt găzduite de biserica din localitatea 2 Mai, unde pot fi consultate de cei care doresc. În perspectivă,

cu ajutorul autorităților locale, se preconizează să se asigure accesul la colecțiile bibliotecii pentru școlile din zonă.

Biblioteca Colorată a început să funcționeze în Piața Ovidiu din Constanța în vara anului 2014, în urma inițiativei lui Victor Maxim, președintele Asociației „Descoperă Constanța”, cu sprijinul unor ONG-uri locale și al Editurii Litera, care a donat la început peste 1.000 de volume. Anterior, primele „biblioteci colorate”, sub formă de minibiblioteci, apăruseră în mai multe parcuri din oraș. În toamna aceluiași an, colecțiile bibliotecii din Piața Ovidiu s-au mutat în Tomis Mall, unde i s-a pus la dispoziție un spațiu dedicat. Biblioteca își desfășoară astfel activitatea, în funcție de sezon, atât în aer liber cât și în centrul comercial menționat. În timp, colecțiile ei s-au dezvoltat prin donații de la diverse edituri dar și de la persoane fizice, iar sponsorizările atrase au fost folosite, între altele, pentru amenajarea unei săli de lectură în spațiul din mall (24).

În parcul Cișmigiu din București, sub titulatura *Copacul cu Cărți* este accesibil în fiecare vară, începând din anul 2014, un spațiu pentru lectură și pentru diverse activități culturale și recreative dotat cu o colecție de cărți care pot fi citite în aer liber (25). În 2015, *Grădina din Cărți*, un spațiu din Grădina Botanică dedicat lecturii și activităților cultural-educative administrat de Asociația Team Work, oferea vizitatorilor o bibliotecă de aproximativ 2.000 de volume (26). După 2015 nu am mai găsit informații despre acest proiect.

Biblioteci în aer liber sunt organizate și pe perioade determinate de desfășurarea unui anumit eveniment. Un asemenea exemplu este *Forest Library*, biblioteca constituită pe fostul domeniu Teleki din Gornești cu ocazia festivalului de muzică Awake (2017). În amintirea lui Samuel Teleki, fondatorul primei biblioteci publice din Transilvania, organizatorii Awake și Editura Litera au pus la dispoziție 400 de volume de carte pe care participanții le-au putut împrumuta pe durata festivalului (27). La a treia ediție, în 2019, colecțiile Forest Library însumau 800 de volume (28).

Biblioteci în spitale. În România, acolo unde există în formă convențională, ca biblioteci specializate gestionate de o instituție spitalicească, bibliotecile din spitale sunt destinate exclusiv personalului medical. În schimb, ca urmare a unor inițiative private, în diverse spitale din țară s-au constituit colecții de publicații dedicate pacienților. În 2012, Asociația Femeilor de Afaceri din Cluj a lansat proiectul „Mini-biblioteci pentru sănătate” cu scopul de a constitui colecții de cărți, reviste și albume de artă în spitalele locale prin donații de la membrele asociației, dar și de la edituri, firme de distribuție a presei sau cetățeni (29). Șapte ani mai târziu, rezultatele proiectului constau în peste 50.000 de cărți colectate și distribuite în 10 spitale (30). În 2018, două studente din Timișoara, cu sprijinul unui ONG local, au înființat biblioteci în secțiile pentru copii ale unor spitale din județul Timiș și Mehedinți. Datorită impactului acestor biblioteci, ale căror colecții sunt îmbogățite periodic prin donații, proiectul s-a extins ulterior și în spitalele pentru adulți (31).

Biblioteci în cafenele și ceainării. În unele cafenele și ceainării clienții sunt îmbiați să-și acorde un moment de relaxare nu doar alături de băutura preferată, ci și de o carte. Având o indiscutabilă țintă de marketing, de atragere și fidelizare a clienților, bibliotecile din aceste spații conțin de obicei un număr mic de documente. Există, însă, și o excepție notabilă. În Cluj-Napoca, *Bookla - Books, Sweets and More*, înființată în anul 2016, este în același timp o cafenea, o cofetărie și o bibliotecă ale cărei colecții însumează aproximativ 3.200 de volume în limbile română, engleză, franceză și germană și acoperă o varietate de domenii - istorie, geografie, economie, medicină, arhitectură, artă fotografică, tehnologia informației și altele. Publicațiile sunt destinate exclusiv lecturii în spațiul bibliotecii. Clienților-cititori li se pun la dispoziție semne de carte speciale în care își pot nota numele și pagina la care au ajuns, pentru a putea relua lectura cu proxima ocazie. Biblioteca are și un catalog online, care poate fi folosit atât pentru căutare cât și pentru rezervarea cărților dorite (32).

Alte exemple de asemenea biblioteci neconvenționale, dar cu colecții incomparabil mai mici, sunt cea de la *Bernschutz&Co Tea* (București) (33) sau bibliotecile înființate în cafenele din județul Oradea la inițiativa lui Mark Lukacs, folosind finanțarea acordată de o fundație locală (34).

Colecțiile de carte din cafenele și ceainării depind de succesul comercial al acestor întreprinderi și dispar odată cu cele care eșuează. Din acest motiv, multe dintre bibliotecile de acest tip identificate la ora documentării nu mai existau în momentul în care am elaborat versiunea finală a acestui articol.

2.2 Minibiblioteci

Minibibliotecile sunt înființate deseori ca urmare a unor inițiative care vizează dezvoltarea comunităților locale prin stimularea activităților sociale și culturale desfășurate în spații publice. Un astfel de proiect este *Biblioteca Urbană* din Alba Iulia, prin care s-au pus la dispoziția locuitorilor orașului 10 „căsuțe cu cărți”, cu forme diverse, concepute de arhitecții Octavia și Lucian Loș (35). Colecțiile de carte, destinate în special copiilor, au fost constituite prin donații primite de la Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” din Alba, librăria Humanitas, diferite companii și persoane fizice. Cărțile pot fi împrumutate de oricine, cu condiția de a lăsa un alt volum la schimb (36).

Începând din 2016, Direcția de Cultură a municipiului Carei promovează lectura în aer liber amplasând „cuiburi de cărți” în parcul dendrologic din oraș. Fiecare dintre cele patru căsuțe de lemn conținea la început câte 14 volume în limbile română și maghiară. Cărțile, disponibile pe perioada verii, pot fi citite doar în interiorul parcului (37). Un proiect similar întâlnim în Botoșani: la 23 aprilie 2018, cu prilejul Zilei Bibliotecarului din România, în parcurile din oraș au fost inaugurate, la inițiativa administrației locale, primele zece „cuiburi de carte”. Colecțiile acestor minibiblioteci, constituite prin donații, însumau inițial mai mult de 200 de volume. Cărțile nu sunt destinate împrumutului la domiciliu, ci lecturii în aer liber. Cititorii sunt rugați să le restituie, fără însă să existe vreun control în acest sens (38). În Cluj, prima bibliotecă în aer liber a fost inaugurată în 2014, în parcul Iulius, ca parte a campaniei de stimulare a lecturii „Cu cărțile pe față” (39).

Minibiblioteci pot fi întâlnite și în orașe precum Rovinari (40), Târgu-Jiu (41), Turnu-Severin (42) sau Bistrița. În Bistrița, la inițiativa municipalității, au fost amplasate în 2015 trei minibiblioteci cu colecții provenind din donații. Condițiile de împrumut sunt specificate într-un regulament care prevede, între altele, că publicațiile trebuie folosite cu grijă și returnate, momentul restituirii fiind lăsat la latitudinea cititorilor, precum și faptul că „în schimbul cărții împrumutate se poate lăsa o altă carte până la returnare” (43).

2.3 Biblioteci mobile

În România, bibliotecile mobile neconvenționale, la fel ca și bibliotecile mobile convenționale, de altfel - foarte puține biblioteci publice românești pun la dispoziție colecții de publicații în afara sediilor lor, prin intermediul unor bibliobuze - sunt foarte puțin întâlnite. Este vorba de inițiative prin care călătorilor din diverse mijloace de transport în comun li se oferă posibilitatea să citească sau să împrumute o carte.

La sfârșitul anului 2012, pe o durată de timp foarte limitată, librăria online BookLand a pus la dispoziție cărți în mijloacele de transport RATB și în metrou, precum și în trenurile Intercity. În trenuri, călătorii au putut accesa și e-book-uri pe telefonul mobil, scanând niște stickere cu coduri QR. În plus, aici s-a ajuns la o formă sui generis de *libri catenati*, cărțile fiind legate cu lanțușoare ca să nu fie sustrate, așa cum s-a întâmplat cu multe dintre volumele oferite spre lectură în autobuze și în metrou (44). Fără a găsi vreo justificare actului de a sustrage cărțile respective, ni se pare evident că scopul publicitar al inițiativei BookLand, care urmărea să-și promoveze publicațiile pe care le comercializează prin punerea lor la dispoziție pe o perioadă limitată, cea a unei călătorii cu un mijloc de transport în comun, a intrat în conflict cu dorința cititorilor de a le citi integral.

Un proiect similar a fost lansat în 2016 la Arad: în mijloacele de transport în comun călătorii au putut răsfoi cărți de beletristică, istorie și istorie locală puse la dispoziție de biblioteca județeană și centrul cultural județean (45). Nu este clar cât a durat sau ce impact a avut acest proiect, în condițiile în care după semnalarea lansării lui nu am mai găsit alte referiri în mass media.

În Iași circulă de câțiva ani *Tramvaiul Literaturii*, dotat cu o colecție de cărți pe care călătorii le pot răsfoi sau împrumuta, cu condiția să le restituie la următoarea călătorie (46).

3. Concluzii

Bibliotecile neconvenționale sunt complementare bibliotecilor convenționale, furnizând servicii în zone și în spații în care acestea nu ajung de obicei sau, uneori, suplinesc lipsa bibliotecilor convenționale.

Spre deosebire de bibliotecile convenționale, în bibliotecile neconvenționale funcția de conservare este trecută în plan secund, când nu ignorată de-a dreptul. Bibliotecile neconvenționale nu urmăresc să conserve memoria înregistrată a umanității, ci să fie biblioteci vii, utile și utilizate atât timp cât funcționează. Din acest motiv, ele nu au întotdeauna o abordare „proprietară” a relației cu documentele din colecțiile pe care le pun la dispoziție. Deoarece scopul lor principal este să înlesnească accesul la publicații, în special la cărți și să stimuleze lectura, returnarea documentelor nu prezintă aceeași importanță precum punerea lor în circulație și faptul că ajung la persoane interesate să le citească. De cele mai multe ori, cititorii sunt rugați, nu constrânși să le restituie și este încurajat schimbul de cărți.

O caracteristică definitorie a bibliotecilor neconvenționale este, așadar, *temporaritatea* lor. Unele își asumă caracterul efemer, fiind parte a unui proiect clar delimitat în timp, în timp ce existența altora, depinzând de finanțări private și donații sau de succesul unei întreprinderi comerciale (cazul bibliotecilor din cafenele sau ceainării) se află sub spectrul imprevizibilului.

În ultimul deceniu, bibliotecile neconvenționale și-au făcut apariția și în România, unde întâlnim deocamdată biblioteci organizate în spații neconvenționale și minibiblioteci dar incomparabil mai puține biblioteci mobile. Nu știm în ce măsură aceste inițiative au rezultatele scontate de cei care le lansează, deoarece nu am identificat cercetări care și-au propus să le analizeze impactul. În cazul Plajei de Carte, al Bibliotecii Colorate și al proiectului „Minibiblioteci pentru sănătate”, pentru a numi doar câteva inițiative de succes, putem să corelăm rezistența în timp cu nivelul lor de utilizare, care arată că răspund unor nevoi reale ale publicului cititor.

Unele dintre bibliotecile neconvenționale românești pe care le-am identificat în faza de documentare nu mai erau funcționale la data redactării articolului. Pentru altele nu am mai găsit referințe dincolo de momentul lansării, ceea ce ne face să presupunem că au avut o existență foarte scurtă. De altfel, unele dintre ele ni s-au părut a fi mai degrabă manifestarea unui mimetism cultural decât consecința conștientizării importanței accesului la carte și a înțelegerii nevoilor de lectură ale membrilor unei anumite comunități. Dincolo de aceste constatări, putem conveni că meritul incontestabil al bibliotecilor neconvenționale de la noi, mai mult sau mai puțin durabile, este acela că încearcă să (re)aducă în atenția publicului larg cartea tipărită și lectura.

Studiul de față reprezintă, după știința noastră, prima abordare sistematică a subiectului bibliotecilor neconvenționale din literatura biblioteconomică românească. El poate reprezenta un punct de pornire pentru viitoare analize, mai aprofundate, ale fenomenului și, de ce nu, o sursă de inspirație pentru alte proiecte de constituire a unor astfel de biblioteci.

* *Articolul are la bază documentarea realizată pentru lucrarea de licență „Bibliotecile neconvenționale”, autor Liana Elena Florea, coord. lector univ. dr. Robert Coravu, susținută în anul 2019 la Universitatea din București, Facultatea de Litere (Departamentul de Științe ale Comunicării, programul de studii universitare de licență Științe ale Informării și Documentării).*

Contribuția autorilor a fost următoarea:

- Liana Elena Florea - documentarea temei, elaborarea primei versiuni a articolului;

- Robert Coravu - verificarea și actualizarea informațiilor documentare, elaborarea versiunii finale a articolului.

Note și referințe bibliografice

- (1) Folosim aici termenul de „bibliotecă” în accepțiunea lui de *colecție de documente*.
- (2) RADFORD, Gary P.; RADFORD, Marie L.; LINGEL, Jessica. Alternative libraries as discursive formations: reclaiming the voice of the deaccessioned book. În: *Journal of Documentation*, vol. 68, nr. 2, 2012, p. 255.
- (3) Vezi NICOLAE, Dana Florentina. Biblioteci alternative. Profilul utilizatorilor Bibliotecii Urban Collectors din București. În: *Studii de biblioteconomie și știința informării/Library and Information Science Research*, nr. 20, 2016, p. 5-27. [Online]. [Accesat 01.11.2018]. Disponibil la: <http://liser.unibuc.ro/20-nicolae.pdf>; DODGE, Chris. Taking Libraries to the Street: Infoshops & Alternative Reading Rooms. În: *American Libraries*, vol. 29, nr. 5, 1998, p. 62-64.

- (4) JOHNSON, Alex. *Improbable Libraries*. Thames&Hudson, 2015, p. 8.
- (5) *** *Our Projects*. [Online]. [Accesat 01.11.2018]. Disponibil la: <http://thegardenlibrary.org/our-projects-en/library/>.
- (6) *** *The Garden Library for the Migrant Communities and Neighborhoods of South Tel Aviv*. [Online]. [Accesat 01.11.2018].
- (7) Disponibil la: <http://gavaligai.com/The-Garden-Library>. *** *About us*. [Online]. [Accesat 01.11.2018]. Disponibil la: <http://thegardenlibrary.org/about-us/>.
- (8) DISKIN, Eben. Garbage collectors in Turkey opened a library full of discarded books headed for a landfill. În: *Business Insider*. [Online]. [Accesat 01.04.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/3zK0ujp>; VIGHI, Ioana. *Gunoierii din Ankara au deschis o bibliotecă din cărțile pe care alții le-au aruncat* [Online]. [Accesat 01.04.2018]. Disponibil la: <http://bit.ly/312Lqwo>.
- (9) THISISONEFORTHEBOOKS. *5 Beautiful Libraries on Beaches Around the World*, 22.05.2018. [Online]. [Accesat 01.07.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/3mUv8mK>.
- (10) INTERNATIONAL FEDERATION OF LIBRARY ASSOCIATION AND INSTITUTIONS. *Mobile library guidelines*, 2010, p. 5. [Online]. [Accesat 01.04.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/38lgV3K>.
- (11) *** *The Donkey Library*. [Online]. [Accesat 16.07.2018]. Disponibil la: <http://bit.ly/2Zdu1PJ>.
- (12) ROTARU, Valentina. *Biblioteci mobile în lume*. [Online]. [Accesat 01.04.2018]. Disponibil la: <http://bit.ly/2XpYhXg>.
- (13) SUTCLIFFE, Theodora. *A library that brings books by sailboat*, 21.10.2016. [Online]. [Accesat 03.01.2019]. Disponibil la: <https://bbc.in/3taDjME>.
- (14) *** *About us*. [Online]. [Accesat 23.01.2019]. Disponibil la: <http://www.shidhulai.org/aboutshidhulai.html>.
- (15) GROSSMAN, Sarah Ruiz. *This Mobile Library delivers books to kids in need via motorcycle*, 13.05.2016. [Online]. [Accesat 20.10.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/2YjM3Vr>.
- (16) ERNSTEN, Christian. *BiebBus: The Expanding Mobile Library*, 11.04.2011. [Online]. [Accesat 20.10.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/3taucf7>.
- (17) *** *The History of Little Free Library* [Online]. [Accesat 20.10.2018]. Disponibil la: <https://littlefreelibrary.org/ourhistory/>.
- (18) *** *How many Little Libraries are there?* [Online]. [Accesat 12.12.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/3BFPTGM>.
- (19) JOHNSON, Alex. *Op. cit.*, p. 66.
- (20) Ibidem, p. 76.
- (21) *** *The swapping bookshelf by Eleftherios Ambatzis and Irini-Aimilia Ioannidou*. [Online]. [Accesat 12.01.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2Wc5OHZ>.
- (22) *Bookcrossing*. [Online]. [Accesat 03.01.2019]. Disponibil la: <https://www.bookcrossing.com/>.
- (23) Informațiile referitoare la Plaja de Carte au fost obținute în urma interviului realizat de Liana Florea cu inițiatorul acestui proiect, Ruxandra Runtag (08.03.2019).
- (24) BOIOGLU, Adrian. *Cultura e la modă! La Constanța a fost deschisă prima bibliotecă într-un Mall*. În: *Adevărul*, 28.11.2014. [Online]. [Accesat 03.01.2019]. Disponibil la: <http://adev.ro/pbmqdb>.
- (25) FOTOSTEFAN. *Copacul cu cărți și simfonii de vară în București*, 7.08.2015. [Online]. [Accesat 20.02.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2Wc7EZp>.
- (26) *** „Grădina din Cărți” s-a deschis la București, 25.07.2015. [Online]. [Accesat 12.07.2018]. Disponibil la adresa: <https://bit.ly/2WQFvwZ>.
- (27) BOOKAHOLIC. *Forest Library la AWAKE Festival - simbol al primei biblioteci publice din Transilvania*, 11.08.2017. [Online]. [Accesat 18.04.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3jJ3Iyi>.
- (28) *** *Bibliotecă, Playground, teatru și cinema în aer liber, la AWAKE #3 cu Banchiza Urbană*, 02.08.2019. [Online]. [Accesat 10.11.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/2WNes5J>.

- (29) MIHAI, Andrei. *Spitalele clujene vor avea mini-biblioteci din care pacienții pot împrumuta cărți*, 16.07.2012. [Online]. [Accesat 19.02.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2Mobj6y>.
- (30) USAMV CLUJ-NAPOCA. [*Postare Facebook*], 11.05.2019 [Online]. [Accesat 19.10.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/2WTuhYE>.
- (31) ZDV. Două studente din Timișoara deschid biblioteci pentru copii în spitalele din România. În: *Ziua de Vest*, 7.03.2018. [Online]. [Accesat 19.03.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2MtSH59>.
- (32) POP, Florina. Spațiu inedit în Cluj: cafeneaua-bibliotecă în care se află 3.200 de cărți. În: *Adevărul*, 18.07.2016. [Online]. [Accesat 18.03.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/318JiDq>.
- (33) *Bernschutz & Co.* [Online]. [Accesat 18.03.2019]. Disponibil la: <https://www.bernschutz.com/>.
- (34) FIREZAR, Bianca. Mini-biblioteci în restaurante și cafenele, proiectul unui tânăr din Oradea. În: *Digi24*, 15.06.2018. [Online]. [Accesat 12.02.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2Mqa07f>.
- (35) *Biblioteca urbană*. [Online]. [Accesat 07.06.2018]. Disponibil la: <http://sezi.ro/biblioteca-urbana/>.
- (36) BRUMAR, Marinela. Căsuțe cu cărți, amplasate în locuri reprezentative din Alba Iulia prin proiectul Biblioteca Urbană. În: *Agerpres*, 16.05.2018. [Online]. [Accesat 10.07.2018]. Disponibil la: <http://bit.ly/2QLbkzX>.
- (37) CAREIANUL. Proiectul „Cuibul de cărți”, relansat în parcul dendrologic din Carei. În: *Opinia de Carei*, 18.05.2016. [Online]. [Accesat 15.06.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/3BE7dMt>.
- (38) ZAMFIRACHE, Cosmin Pătrașcu. Proiect inedit: „cuiburile de cărți”, mini-bibliotecile amplasate în parcuri din Botoșani. În: *Adevărul*, 25.04.2018. [Online]. [Accesat 07.06.2018]. Disponibil la: <http://bit.ly/2Wi5V4Q>.
- (39) MONITORUL. Prima bibliotecă în aer liber la Cluj. În: *Monitorul de Cluj*, 28.08.2014. [Online]. [Accesat 15.02.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2HU3NMx>.
- (40) POPESCU, Alina. Biblioteci în aer liber la Rovinari. În: *Pandurul*, 28.11.2017. [Online]. [Accesat 20.02.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3yFTZwL>.
- (41) PETRE, Alin. Bibliotecă la liber în parcurile din Târgu Jiu. În: *IGJ.ro*, 09.03.2018. [Online]. [Accesat 20.02.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/2Yqnsyo>.
- (42) STOICHIȚA, Dumitru. Bibliotecă în aer liber la Severin. În: *Ediție specială*, 28.08.2019. [Online]. [Accesat 10.11.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3kSAcW8>.
- (43) GHEORGHE, Eugen. Trei biblioteci stradale pe model german. În: *TimpOnline.ro*, 19.03.2015. [Online]. [Accesat 20.02.2019]. Disponibil la: <http://bit.ly/2wBLmpk>.
- (44) COOPERATIVA URBANĂ. *Bookland prelungește proiectul “Cărți gratuite în Intercity” până pe 13 noiembrie*, 31.10.2012. [Online]. [Accesat 20.07.2018]. Disponibil la: <https://bit.ly/3gZNXRP>.
- (45) *** Cărți în tramvaiele și autobuzele din Arad. În: *Actualități Arad*, 05.08.2016. [Online]. [Accesat 20.02.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3yIt3N0>.
- (46) DAMASCHIN, Tudor. *Biblioteca pe șine a fost scoasă la stradă*. În: *Evenimentul*, 5.12.2015. [Online]. [Accesat 20.02.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3BSTvWj>.